

Beata Szubtarska

Sprawozdanie z VI Międzynarodowej Konferencji Naukowej "Europa w XX wieku. Główne kierunki rozwoju (ekologia, gospodarka, kultura, polityka)", Łódź, październik 2000 r.

Przegląd Nauk Historycznych 1/1, 219-224

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

po roku. Od 1954 r. pracowała w Instytucie Historii UŁ. Przeredagowana wersja Jej doktoratu ukazała się drukiem w postaci książki w 1956 r. W tymże roku H. Brodowska została docentem. W 1968 r. otrzymała nominację na profesora nadzwyczajnego, zaś w 1979 – na profesora zwyczajnego. Kierowała Zakładem Najnowszej Historii Polski [1958–1962], pierwszym w Polsce Zakładem Historii Wsi i Ruchu Ludowego (1962–1972) oraz Interdyscyplinarnym Zespołem Naukowo-Badawczym Struktur i Przemian Społecznych Wsi Polskiej XIX–XX w. (1974–1992). Od 1984 r. przebywa na emeryturze.

Brała udział w wielu krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Aktywnie uczestniczyła w działalności m. in. Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Historycznego, Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Łodzi, Towarzystwa Wolnej Wszeczniczy Polskiej. Za osiągnięcia naukowe, dydaktyczne oraz za działalność organizacyjną uhonorowana wieloma orderami, odznakami i medalami. Wypromowała ponad 150 magistrów i trzech doktorów. Pozostawiła oryginalny dorobek badawczy, na który składa się ponad 130 publikacji, w tym cztery monografie oraz pierwszy polski podręcznik historii Polski II połowy XIX w. dla studentów (dwa wydania). Jest uznanym autorytetem w badaniach dziejów chłopów i wsi polskiej XIX–XX w., pionierem systemu badań nad gminami podmiejskimi, inspiratorem studiów interdyscyplinarnych nad świadomością społeczną i narodową chłopów polskich. Posiada ogromne zasługi dla ruchu ludowego.

ALBIN GŁOWACKI
Uniwersytet Łódzki

**Sprawozdanie z VI Międzynarodowej Konferencji
Naukowej *Europa w XX wieku. Główne kierunki
rozwoju [ekologia, gospodarka, kultura,
polityka]*, Łódź, październik 2000 r.**

W dniach 10–11 października 2000 r. w salach Centrum Szkoleniowo-Konferencyjnego Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa pod hasłem *Europa w XX wieku. Główne kierunki rozwoju [ekologia, gospodarka, kultura, polityka]*.

Głównym organizatorem spotkania był Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego (IH UŁ).

W pierwszym dniu obrad licznie zgromadzonych gości, prelegentów oraz słuchaczy serdecznie powitał dyrektor IH prof. Jerzy Grobis. W pierwszych słowach przedstawił przybyłych przedstawicieli władz miasta i uczelni, następnie odniósł się do tematyki spotkania oraz podziękował prof. Edwardowi Wiśniewskiemu – kierownikowi Zakładu Historii Europy Środkowo-Wschodniej IH – za zorganizowanie tej konferencji, przekazując mu jednocześnie głos.

Po przywitaniu obecnych prof. Wiśniewski krótko omówił temat konferencji. Powiedział m. in., że w zamierzeniach organizatorów miała być ona próbą szerokiego podsumowania mijającego wieku, dlatego też zaproszono do udziału w niej specjalistów z różnych dziedzin naukowych. Wyjaśnił również, że konferencja jest efektem wieloletniej współpracy naukowej pomiędzy Uniwersytetem im. Łomonosowa w Moskwie a Instytutem Historii UŁ. Swoistą tradycją stały się już sympozja naukowe odbywające się co dwa lata, na przemian w Moskwie i w Łodzi.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonał prorektor UŁ prof. Wiesław Puś. Wyrażając radość z tak efektywnej międzynarodowej współpracy naukowej, życzył owocnych obrad oraz zapowiedział, iż ich rezultaty zostaną opublikowane.

Pierwszą część obrad rozpoczął prof. Wojciech Materski z IH UŁ referatem *XX wiek w oczach historyka. Próba bilansu*. Wyraził w nim przekonanie, że procesu dziejowego nie da się podzielić na stulecia, dlatego też trudno znaleźć cezurę dokładnie określającą początek i koniec XX w. Wskazał jednak w swoim wystąpieniu kilka wyznaczników, które mogą zostać uznane za symbole mijającego wieku, a zarazem stanowić podstawę dla wytyczenia jego granic chronologicznych.

Po przekrojowym wykładzie prof. Materskiego wystąpiła doc. dr Nina Djułgierowa z Instytutu Historii Bułgarskiej Akademii Nauk. Wygłosiła referat *Główne kierunki polityki zagranicznej państw południowo-wschodniej Europy na początku XX w.*, w którym naryskowała sytuację polityczną na Bałkanach na przełomie XIX i XX w., mówiła o wpływach Rosji, Turcji i Austro-Węgier oraz o roli, jaką odegrały te państwa na ziemiach południowo-wschodniej Europy. Następnie przeprowadziła analizę zasadniczych czynników kształtujących politykę zagraniczną prowadzoną przez państwa południowo-wschodniej Europy na początku XX w.

Mniej znanym tematem zajął się doc. dr Vladimir Gonec z Uniwersytetu w Brnie, który w referacie *Europa i Rosja z punktu widzenia*

ruchu paneuropejskiego w okresie międzywojennym szeroko omówił poglądy i koncepcje paneuropejskie Richarda Nikolae Caudenhove-Kalergi.

Kolejnym prelegentem był prof. Andrzej Maciej Brzeziński z IH UŁ. W referacie *Ośrodki międzynarodowej współpracy intelektualnej w Europie w latach 1919–1939* nakreślił historię tworzenia i funkcjonowania w okresie dwudziestolecia międzynarodowych organizacji naukowo-technicznych, powstających m. in. pod auspicjami Ligi Narodów (choć nie tylko), które oprócz swego naukowo-badawczego charakteru miały również na celu, w ramach współpracy intelektualnej, budowanie i utrzymywanie pokoju i bezpieczeństwa na świecie.

Z kolei prof. Waldemar Michowicz z Instytutu Studiów Międzynarodowych UŁ zajął się w swoim wystąpieniu (*Wpływ Wielkiej Brytanii na losy Polski podczas II wojny światowej*) historią wzajemnych relacji między Wielką Brytanią a Rzeczpospolitą w latach 1939–1945, akcentując przełomowe dla strony polskiej momenty tych stosunków. Ukazał również ich znaczenie dla sytuacji Polski na arenie międzynarodowej tamtego okresu.

Następnie komunikat pt. *Stalinowskie dążenia do kreowania monolitycznej „strefy odpowiedzialności” w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1944–1947* zaprezentował dr Paweł Chmielewski z IH UŁ. Przedstawił w nim i ocenił główne założenia dotyczące przyszłości powojennej Europy Wschodniej, zawarte w „memoriale Iwana Majskiego”, dokumencie z 10 stycznia 1944 r.

Na zakończenie pierwszej części obrad wystąpił dr Maksim Bułachtin z Uniwersytetu w Permie z referatem *Kierunki rozwoju polityki zagranicznej Michaiła Gorbaczowa i jego wkład w liberalną tradycję polityki międzynarodowej*, w którym zarysował koncepcje i inicjatywy przedstawiane przez Michaiła Gorbaczowa, a dotyczące prowadzenia polityki międzynarodowej.

Dyskusję, która zakończyła przedpołudniową sesję obrad, zdominowały pytania i komentarze, dotyczące referatów docenta Gonca (prof. Materski, dr hab. Rafał Stobiecki, dr Sławomir Nowinowski) oraz profesora Michowicza (dr hab. Stobiecki, dr Nowinowski, dr Jacek Pietrzak). Wiele – chyba zrozumiałych – emocji wzbudziło również wystąpienie dr. Bułachtina, do którego uwagi zgłosili m. in. prof. Materski, dr hab. Stobiecki oraz dr Nowinowski.

Sesję popołudniową obrad zdominowała tematyka gospodarcza. Rozpoczął ją prof. Wiesław Puś z IH UŁ referatem *Kierunki rozwoju gospodarczego Europy na początku XX w.*, w którym nakreślił sytuację gospodarczą w Europie w końcu XIX i na początku

XX wieku oraz przedstawił – nie tylko ekonomiczne – skutki II rewolucji przemysłowej.

Następnie prof. Edward Wiśniewski w referacie *Kierunki rozwoju gospodarczego Rosji w koncepcjach przemysłowców na początku XX w.* zaprezentował dalekowzroczone (co dziś można stwierdzić) postulaty ekonomiczne i polityczne wysuwane przez rosyjską „burżuazję”, głównie na łamach prasy.

Gospodarczą tematykę konferencji kontynuowała mgr Małgorzata Łapa z IH UŁ, która w wystąpieniu pt. *Stabilizacja waluty polskiej w 1927 roku* omówiła, zakończony powodzeniem, plan stabilizacyjny złotówki opracowany przez Jerzego Zdziechowskiego, a realizowany na przełomie 1926 i 1927 r.

Chwilę oddechu od problematyki ekonomicznej zapewnił uczestnikom wieczornej części obrad prof. Włodzimierz Fiodorow z Uniwersytetu Moskiewskiego. Wygłosił on referat pt. *Rosyjska cerkiew prawosławna i państwo na początku XX w.*, traktujący o problemach rosyjskiej cerkwi prawosławnej na początku dwudziestego stulecia i o podejmowanych wtedy próbach jej odrodzenia i zreformowania.

Urbanizacja i przyszłość Łodzi – to tytuł referatu prof. Andrzeja Majera z Instytutu Socjologii UŁ, w którym przedstawił i omówił rozwój urbanizacji na świecie, by na tym tle zarysować – bardzo optymistyczne – perspektywy dla Łodzi. Miałyby one zapewnić jej powrót do dawnej świetności i pomóc zająć czołowe miejsce wśród dużych miast nie tylko w Polsce, ale i na świecie.

Na zakończenie pierwszego dnia konferencji wystąpiła mgr Anna Olczak – doktorantka z IH UŁ, prezentując referat *Problemy rosyjskiej cerkwi prawosławnej na początku XX w.* Korespondował on z wypowiedzią prof. Fiodorowa. Autorka nie tylko przedstawiła przyczyny i źródła kryzysu cerkwi na przełomie stuleci, ale także omówiła rolę rosyjskich intelektualistów w próbach jej naprawy oraz przełomowy moment w dziele odradzania cerkwi, jakim był rok 1906 – Rok Zebrania Przesoborowego.

Liczne uwagi w dyskusji, która zamknęła pierwszy dzień obrad, dotyczyły głównie referatów prof. Majera (prof. Materski, dr hab. Stobiecki, dr Jarosław Kita), prof. Pusia (dr hab. Stobiecki) oraz prof. Wiśniewskiego (dr hab. Stobiecki, dr Kita).

Następnego dnia sesję poranną rozpoczęło wystąpienie dr. Dymitra Krasilnikowa z Uniwersytetu w Permie na temat *Przejęciowe procesy polityczne w Rosji w XX w. w interpretacji systemowej*. Autor przede wszystkim poszukiwał odpowiedzi na pytanie, czy istnieje możliwość zbadania przejściowych procesów politycznych na gruncie metodologii systemowej.

Następnie doc. dr Aleksiej Gusiew z Uniwersytetu Moskiewskiego szeroko przeanalizował *Historyczny fenomen totalitaryzmu w interpretacji rosyjskich marksistów w latach trzydziestych– czterdziestych XX w.* Uwagę swą skupił na teoriach głoszonych przez S. Osipowicza, T. Sapronowa, L. Trockiego oraz W. Sierża.

Nieco mniej znaną dla polskich historyków tematykę podjęła doc. dr Irina Sierowa z Uniwersytetu Moskiewskiego w tekście *Ormiańska cerkiew w ZSRR w połowie XX wieku.* Omówiła próby odradzania się ormiańskiej cerkwi w Związku Radzieckim, podejmowane w latach czterdziestych i pięćdziesiątych, a zakończone zwołaniem Soboru w 1955 r., który rozpoczął nowy etap w historii tego kościoła.

Sesję przedpołudniową kończyły dwa referaty. *Rolą inteligencji w tworzeniu nowoczesnego oblicza Łodzi intelektualnej na początku XX w.* zajął się prof. Stefan Pytlas z IH UŁ. Nakreślił on stan rozwoju intelektualnego Łodzi na początku XX w., a także przedstawił inicjatywy podejmowane przez środowisko łódzkiej finansjery na rzecz rozwoju nauki w naszym mieście. Następnie dr Jarosław Kita z IH UŁ przeanalizował różne okresy działalności organizacji ludowych w latach 1895–1989 w tekście *Kierunki rozwoju polskiego ruchu ludowego na początku XX w.*

Bardzo ożywioną dyskusję, wieńczącą tę część obrad, wywołały referaty dra Kity (dr Radosław Żurawski, dr Krzysztof Lesiakowski, dr Przemysław Żurawski) oraz prof. Pytlasa (dr hab. Stobiecki, dr Przemysław Waingertner).

Sesję popołudniową konferencji otworzył dr Przemysław Waingertner z IH UŁ referatem *W poszukiwaniu Trzeciej Drogi. Z koncepcji syndykalnej piłsudczykowskiej „Naprawy”.* Zajął się on działalnością „Naprawy” w latach 1926– 1939, kiedy to w jej ramach działała silna frakcja syndykalna, stawiająca sobie za cel m. in. taką przebudowę państwa, by w miejsce partii politycznych utworzyć związki zawodowe. Bazą syndykalistów stał się Związek Związków Zawodowych.

Zupełnie odmienną problematykę podjął natomiast kolejny referent, dr Krzysztof Lesiakowski z IH UŁ. Przedstawił on bowiem bardzo interesujący tekst na temat: *Aparat bezpieczeństwa w Polsce w latach 1945–1970: struktura organizacyjna i zadania,* w którym szczegółowo omówił zmiany, zachodzące w strukturze oraz działalności aparatu bezpieczeństwa, wiążąc je ze zmianą warunków politycznych w Polsce.

Jedyny referat, traktujący o problemach ekologii (niestety, część awizowanych referentów nie dotarła do Łodzi), wygłosił dr Zbigniew Klejn z Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu. W wystąpieniu pt.: *Problemy ekologii motorem przemian*

politycznych w Bułgarii lat 1987–1989 – podjął próbę udowodnienia tezy, iż zupełny brak dbałości władz o ochronę środowiska (skutkujący ogromnym jego zanieczyszczeniem) był jednym z powodów rozpoczęcia przemian politycznych w Bułgarii pod koniec lat osiemdziesiątych XX w.

Na zakończenie drugiego dnia obrad referaty kolejno wygłosili: prof. Mikołaj Cimabajew z Uniwersytetu Moskiewskiego – prezentując *Spuściznę Włodzimierza Sołowiowa i jej wpływ na rozwój Rosji w XX w.*; prof. Tadeusz Jałmużna z Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ, który omówił główne tezy i uwarunkowania reform oświatowych przeprowadzonych w Polsce w latach 1932, 1961, 1999 (*Udział teorii pedagogicznej w polskich reformach oświatowych w latach 1932–1999*) oraz dr hab. Rafał Stobiecki z IH UŁ, przedstawiając w bardzo interesującym wystąpieniu (*Jeszcze raz o fałszywej historii jako mistrzyni fałszywej polityki. Kilka refleksji na temat historiografii polskiej końca XX w.*) poglądy Józefa Szujskiego wyrażone w *O fałszywej historii jako...* w zderzeniu z poglądami współczesnych historiografów.

Obrady VI Międzynarodowej Konferencji Naukowej *Europa w XX wieku* podsumował i zakończył prof. Edward Wiśniewski. Dziękując wszystkim referentom, gościom i słuchaczom, wyraził na pożegnanie nadzieję, iż współpraca pomiędzy UŁ a Uniwersytetem im. Łomonosowa będzie kontynuowana i że – zgodnie z oczekiwaniami – za dwa lata kolejne spotkanie odbędzie się w Moskwie.

BEATA SZUBTARSKA
Uniwersytet Łódzki

Sprawozdanie z sesji naukowej *Polska a Syberia. Spotkanie dwóch światów*

W dniach 1–2 marca 2001 r. w Centrum Szkoleniowo-Konferencyjnym Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi przy ul. Rogowskiej 26 odbyła się międzynarodowa sesja naukowa, zorganizowana staraniem Katedry Archeologii Historycznej UŁ, Zakładu Etnologii Polski i Europy UŁ, Archiwum Państwowego w Płocku oraz Komisji Syberyjskiej Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN. Honorowy patronat objął nad nią wiceprezydent Łodzi – Sylwester Pawłowski. Powitania gości